

FIGYELŐ

ÉNEKLŐ VAKOK

Füst Milán: *A mester én vagyok*
(*Egy doktorkisasszony naplójegyzetei*)
Fekete Sas, 1998. 311 oldal, 1300 Ft

„A könnylátó” – jellemezném így Füst Milánt. Bármely érzékeny olvasója, kritikusa régóta rálehetett volna e szóra. Nem könnyfüggönyön át homályosan, hanem épp tisztán látja, érzi mindig és mindenütt a könnyeket. Az ő látását a könnyfüggöny teszi élessé, hangját jajongva is csengővé.

„*Sírni pedig mikor fogok végre, Istenem?*” – a könyv főalakja és „beszélője” (naplóírója) kérdi ezt egy hirdetőoszlopnak támaszkodva. Nem kell sokáig várnia. „*S én a lelkem legmélyén még sírtam is*” – jegyzi fel nemsokára. Füst Milán kedvelt szava versben, prózában a „*sírok*”. Feltétlenül egyes szám első személyben (más mintha e nagyszerű képességtől meg lenne fosztva, majd’ mindig csak a beszélő, az „én” zokog). A hisztériának Füst műveiben lehetnek más maszkjai: a NEVETŐK önpusztító hősei inkább nevetőgörcsrel küzdöttek a világ és önmaguk ellen: a hisztéria vicserítőbb, harapósabb, de magabizóbban hars volt 1914 előtt, a békeidőben. Aztán reménytelenbe vált, sirássá nemesedett, tán halkabbá is. „*Sok könnyet látok itt.*” Van ebben valami a felfedező rémületéből. Füst hősei számára a sirás vágya sötét örömet adó öngyötrő, de békéltesítő szenvedély. Ebben az érzelmi univerzumban a könny ajándék: „*Hisz a könnyeimet éppúgy ajándékba kaptam tőle – s mennyi könnyet? Ma is képes vagyok átsírni egy egész éjszakát.*”

1

Az 1932-ben írt regény most jelenik meg először. Naplóformát öltő, zsúfolt cselekményű, mégis epizódokra eső, szilánkos, cselekménytelennek ható, holott bonyodalmas történetét nehéz is megkönnyű is összefoglalni, mindenestre hálátlan dolog. Az első világháború idején egy Bécs környéki idegszanatóriumba

kerül a harminchoz közelítő doktorkisasszony. Reménytelenül szerelmes Georg röntgenorvosba – egy másik (derék, jó, gyermekét egyedül nevelő orvos, Walter) őt venné feleségül. A cselekmény és a szereplők hálójának közepén a furcsa, démonian különös dúsgazdag fezőr áll, Danieli, zsidó üzletember és műgyűjtő. Különös érzelmi zűrzavarba kergeti feltehetően egész családját és környezetét (ezt csak sejtjük), de a naplóíró doktorkisasszonyt egészen biztosan. „*Lelki szörnyeteg*”, „*tigris*”, „*bestia, de mint a pók*” – általában maga Danieli hivalkodik önmaga ilyen minősítésével. A naplóíró kisasszony szerelmes az őt udvariasan háritó Georgba, de szeretője, sőt kitartottja lesz egy himpellér, lump és amorális ifjú grófnak, ennek az „*életteljes gazembernek*”. Bosszúból, hogy Georg közönyös iránta, de főként, de talán csak azért épp, mert Danieli is akarja e méltatlan kapcsolatot. A snájdig ifjú gróf ugyanis feleségének szeretője, és a nábob a doktorkisasszonyt csalétkül használva távolítja el riválisát. Hősnőnk Berlinbe utazik grófi tiszt kedvesével. Szerelme, Georg öngyilkosságot kísérel meg. A gróf állandóan megcsalja, de kisasszonyunk azért a rabja marad. Amint végül hazatérnek Bécsbe, Danieli nem akadályozza meg (valószínűleg épp ő intézi el), hogy az ifjú arisztokratát mégiscsak a frontra küldjék. Az hazug leveleket ír hősnőnknek, majd nem ír semmit, mintha ily gyáván szakítana vele. Aztán elesik a fronton. Hősnőnk már előbb elhagyta a szanatóriumi állást, proletár környezetbe költözött, súlyosan megbetegedett. Most visszaveszik a szanatóriumba segédorvosnak: öngyilkosságra vágynak. De váratlanul a történetek és az érzelmi zűrzavart a háttérben mozgató-szító rejtélyes szörnyeteg, Danieli lesz öngyilkos.

A cselekményszálak minduntalan elakadnak, a mozaikok esetlegesnek látszó módon csikordulnak egymáshoz. A bonyodalmas szövevényt gyakran a démoni-zsarnok Danieli és a doktorkisasszony többrétegű, sok hatású értelmű érzelmi kapcsolata-párbaja he-

lyettesíti, akasztja meg. Ezek a könyv legérdekesebb (érezhetően legbecsvágyóbb) részei. A kiélt, de érdekes gonosznak még hatalmas vagy legalább annak látszó Danieli talán szerelmes is a lányba, érzelmeit cinikusan összezavarni igyekszik, naivságán ironizál, ravaszul zsarolja. Amikor „*az élet mestere*”, a démoni, de talán mindenkinél boldogtalanabb Danieli meghal, a doktorkisasszony vélhetően férjhez megy szürke kéréséhez, a becsületes Walter doktorhoz.

Rövid és velős összefoglalás helyett szinte beleveszttem. Talán nem is baj, e zaklatott leltár is érezteti, miféle módon szabálytalan, elrajzolt szerkezetű, zsúfolt és izgatott a könyv. Mint valami nagyregénynek, annyi szereplője van, színesek is, jó értelemben furcsák, egyik sem arctalan, mégis összerosódnak, mert mintha torlódnának, egymás sarkára hágnak: „takarják”, fedik egymást (tán mint némely festményen), talán, ha nem is szándékosan, de nem is a mű alapszándéka ellenére. A motívumok zsúfoltak, olykor fárasztók. Az olvasó eltéved, nem biztos benne, hol a dolgok „centruma”: a legkisebb szereplő, minden mellékfigura erőt és súlyt (fölös erőt, fölös súlyt) követelt és kapott az írótól. Álnagyregény, álepika nyilvánvalóan, de mi valójában? Az sem egészen állja meg a helyét, hogy lényege szerint líra volna. E könyv lírája – mint sok más Füst Milán-műé – más hatást kelt. A színpadra kívánczó líra drámai hatását.

A naplóíró-elbeszélő doktorkisasszony jelentéktelen figura, de a korabeli baráti kifogásokkal ellentétben ez egyáltalán nem baj: vele megtörténnek a dolgok, általa elevenedik meg a többi figura, vele értelmeződnek a fordulatok. A doktorkisasszonynak nemcsak boldogtalan szerelme állandó, de neki is van türelmesen állandó kérésje. Sőt: hol egy ismeretlen vonatítárs (idős, jómódú parasztgazda) akarja feleségül venni, hol a híres berlini professor, megint máskor egy perzsa herceg zaklatja tüzes virágaival. Főoglalkozású magánéleti boldogtalan, gyenge akaratú, sodródó nő, belső tartás nélküli? Vagy éppen makacssága erősebb a tétova látszat felszíne mögött? Nehéz eldönteni. Doktorkisasszonyunkat a világra nyíló mélyebb érdeklődés hiánya nem teheti érdekessé, vonzóvá és főként súlyos regényfigurává nem; az oly-

kor komikussá váló gyakori leánykérés sem színezi mély tűzűvé portréját – passzív mivolta változatlan a zűrzavarban. Mégis, a kicsit naiv, enyhén hisztérikus, csöppet mazochista átlagfigura éppen így, mindennapiságával a „helyén van”, jól szolgálja a konstrukciót és a könyv teljes univerzumát. Mind regényben, mind drámai műben – tankönyv sem tagadja talán – jogosan megvalósítható a passzív főalak, aki mellett, aki körül más, mások válhatnak érdekessé és monumentálissá. Inkább a „nagyszabásúan gonosznak” mondott Danieli marad kissé el az író érezhetően óriási becsvágya mögött, hogy talán dosztojevszkiji méretű gonoszt, egy bécsi zsidó Rogozsint teremtsen, intellektuális Rogozsint, szánandó, nagy gonosszá lenni vágyó okos menekült. Cinikus, bölcs menekült – ez így még illik is Danielire, a nagybetűs Bűn jóval kevésbé. Ehhez súlytalan marad, részint talán regénytechnikai okokból: egy naiv doktorkisasszony naplója aligha alkalmas a játék nagy bűnösének mondott protagonistája titkait feltárni vagy közvetíteni – főként, hogy ők ketten csak játékos vagy gyötrő beszélgetések céljából találkoznak. A kisasszonynaplóba is ez kerül. Danieli családi életének sok feszélyező titkát elárulja, emberutálatának és egoizmusának sok motívumát elébe tárja ugyan naiv hallgatójának, de sehogy sem gomolyodik elő a nagy bűnös borzongató alakja. Danieli leginkább a CATULLUS gyötrődő és gonosszá pácolódott férjalakjára, Metellusra emlékeztet. Szégyellhető tetteiért, ha csak ennyi volt, föloldaná őt bármely, a francia és orosz irodalmat jól ismerő gyóntató pap.

2

Maga a regény is sok mindenben emlékeztet a CATULLUS-ra – holott nyilvánvalóan inkább A FELESÉGEM TÖRTÉNETÉ-nek egyik előképe, s a remekmű előmunkálataként olvasható. A doktorkisasszony figurája szürke és kevésbé érdekes – naplójának szövege azonban figyelemre méltó. Kisebb, bár nem csekély részt a doktorkisasszony (egy ilyennek képzelt doktorkisasszony hangján), nagyobbrészt (de nem teljesen) Füst Milánén (aki e lapokon épp az „ellenfigura”, Danieli bőrébe búj). E bonyolult stílárís kettősség – inkább hármaság – figyelemre méltó szöveget teremt.

Előbb azonban nehogy megfélemedjünk a helyszin- és korrajzról. Mint sejtethető, nem dokumentáris, még csak nem is hagyományos „realista” rajzra gondolok. Fontosabbra és nehezebb írói feladatra: a naplóíró és a többiek lélekrajzának háttere van itt stilizáltan, szinpadszerűen, nagy-nagy diszletként elének állítva. *„Tombolás ez körülöttem... minden tombol, – háború van kinn, s egy ilyen szanatóriumba, – ide is csak szétbomlani jönnek el az emberek”* – jegyzi fel a doktorkisasszony, de ha nem mondaná ki e „titkot”, a regény minden epizódja akkor is erről árulkodik: a belső bomlás és hisztéria a külsőnek tükörképe, és viszont. Diszlet a lelki drámákhoz, vagy reális helyszin, a Szanatórium háborús szanatórium, a figurák háborús figurák, a háború bélyegét hordják. A háttér általában afféle alapozás csak, a belső folyamatok papírmáséja, gyakran nem is akar realista értelemben több és dokumentárisan igaz lenni, de a háborús háttérrel valamiképpen mégis megte-remtődik a kor valódi hangulata.

Háborús kor a háború előtti érzelmekkel. A „doktorkisasszony naplójegyzetei” a békeidők embereinek lelki dokumentuma. Az érzelmek és az érzelmek kifejezési formái még mindig század elejiek: *„révületbe esni”*, fullasztó, *„a pálmaházak gőzös sűrűje”*, *„a rügyek bűnös illata”*, szédülés, ájulás, *„mohó, szívó, epekedő szájacská”*, *„végtelen és elgyengítő szomorúság”* – de ez is: *„folytonos zibongás út a lét”* – mindez a könyv első huszonkét oldaláról való! Az igeidő-használat is szándékoltan múlt századi: *„amire hölgyünk újra lesüté szemét, de már mint nehéz függönyöket bocsátotta le a lelke elé, hogy megvédje azt...”* (160. o.). S ha valaki gyanakodna, állítsuk meg: e szavak nem ironikusak, semmiféle persziflázsról vagy elidegenítő ironikus stílushasználatról szó sincs. Egy helyen, már jóval később (s ezt hallani kell, mint a pódiumon vagy színpadon, én véletlenül Básti Juli hangján hallom: *„miért nem jöttök hát a légen át, ti sóvár szenvedők”* – *„A levegő is szinte lüktetett”*. Szecessziós doktorkisasszony egy nem neki való, új világban. A szereplők, de legfőképp a beszélő-naplóíró vagy – mit mondjak – a *„beszélő, fájó”* tudat nem a saját helyén és idején van, nem 1908 és 1913 között, hanem húsz év múlva. Több ez a húsz év, mint a matematikai összeg: a híres, más

korra alkalmazott mondás itt is érvényes lenne: az emberek húsz évet öregedtek, és ötven évvel gonoszabbak lettek. Az érzelmek kifejezési formái nyilván a napi életben is mások 1932-ben: a békeidők háborús felbomlása már történelem. Az irodalomban *nagyon* mások. A régi sikolyok, lihegő szavak, ájulások mondatok furcsa fénytörésbe kerülnek, olykor meghatók, olykor komikusak. Olvassunk ma Szomorj-szöveget: a harmincas években már bizonyára azzal a füffel hallották, mint mi halljuk ma. A régi, pompás nyelv múzeumivá, idegenné vált. Idegenné vált az érzelmek régifajta kifejezése is. *„Emberszívek, hej, de sóvár-rogatok”* – a doktorkisasszony naplójában Szép Ernő hangja is meghallható: ő tudatosan őrizgette, gurigázta is a szecessziós üveggyölyöket – Füst Milán csak ebben a „kisérleti” s fájó kudarcnak minősített szövegében.

A nagy „világézési”, hangulati különbség, mely a tízes évek elejének szecessziós-romantikus dallamát felidézve szól újra a harmincas évek elején – ez keltett akkor is, ma, újabb gonosz (sőt: gonoszító) évtizedek múltán is furcsán kényelmetlen hatást: ebből fakad a könyv feszélyező varázsa. Ez lényege, titka és magyarázata. Ebből az elkésett-eltévedt dallamból, e nem odaillő, anakronisztikus hangból adódik a regény kényelmetlen, bizarr, de erős feszültsége.

Nem a regény, nem a barátok furcsállta kézirat volt olyan sikertelen, mint amilyen kínos zavarral fogadták. A befogadás előtt álltak izlésbeli akadályok: a közelmúlt erős hangja idegenebb, zavaróbb lehetett, mint bármi más – régebbi vagy nagyon mai – dal- lam. *„Csatornát vájt a bánat bennünk”* (99. o.). Ez jambikus verssor. *„Az alkonyatok mélye bennem úgy zibong”* (215. o.). Ez is. Számtalan jambikus verssor van a könyvben, s ha nem tagolódnak is verssorokká, de minden mondat jambikus lejtésbe hajlik. Ez fölerősíthette a kényelmetlen olvasói érzést. Csak az idejé- múlt hangot hallották, a hisztéria nemrég- i, de akkor (ma) már avitt zenéjét. A mozaikos cselekménydarabkák is a tegnapi, jól ismert, de mégis mintha évszázaddal előbbi emberek viselkedését vetítenék ki. Itt gyors hírre azonnal táviratot váltanak, elájulnak, folyton elutaznak, sebesen visszaérkeznek, „lihegnek a bosszúvágtyól”. Azt talán *már és még* nem

lehetett csendülten, tisztán kihallani a kéziratból, hogy e stilizált „régí hangnak” e más, zord és tárgyvilágos időkben épp idejétmúlt-sága adhat új dimenziót, értéket. Hogy a régi hang hatalmas gonddal van áthangszerelve, s ettől a régi hang akkori (mai) zörgő (mellék)zengést kap. Mintha szörnyű villamossin csikorgása zavarná a szecessziós szonátát, vagy holmi acélgyárban váratlanul ibolyát szolgáltató Mucha- vagy Klimt-alakok tűnnének fel, mintha Kosztolányi „régí-régi” verseit, a NÉGY FAL KÖZÖTT-et meg a SZEGÉNY KISGYERMEK múltba veszett dallamát fegyvergyár üzemcsarnokában deklamálná egy énekes. Füst Milán még sokkal régebbi hangulatokért is visszanyúl. A „*sajgó tömkeleg*” lehetne Csokonai vagy Katona, viszont lehetne megkésetten modoros Szomory is. „*Unom ezt a kötyagos zöld hamarságot*” – mondták –, mint e könyvben a naplóíró, s talán nem a valóban régi hangra, a „*sajgó tömkelegre*”, hanem a tegnapi. A kézirat megírásakor, a maga korában alig lehetett tán értékelni, jól átérezni a szövegnek ezt az ambivalensen s zavaróan „nemrégí, bár tegnap hallott” jellegét. E „tegnap hallott”, sőt „tegnap még használt” nyelv a háború után már a húszas évekre rideg és végleges érzelmi távolságba került. Hogy valaki érzelmileg ott felejtődik, mert fájdalmas értékeiről, a könnylátásról, a sirás érzéséről nem akar lemondani – zavaró kuriózum.

Szólunk a korrajz diszletjellegéről. Ennek általában nagy varázsa van. Egyik helyen erős szinpadí, expresszionista ihletésű diszletí kép fogadja az olvasót: „*S mikor reggel kinézek az ablakon, a messzeségben világtató vörös fellegek az eső túl... s a nagy eső ködében három útvonal kígyózik el szemem előtt, s oly végeláthatatlanul... Egy nyüzsgő világ túlköl rajtuk, jobbról viszont egy alacsony sárga épület nagy lomha görög háromszöge bámul rám, s alatta rézveretű konfliktosok a másvilágról, – hogy kerülnek ezek ide? S régimódi koldusok avatag kintornával? – Ajtót nyitok: hát kinn énekelő vakok állanak a lépcsőházban vezető-kutyával, fejükön színes, hegyes kis sapka, olyanok, mint két világtalan kísértet...*”

A közeli barátok, de az olvasók is, ha a könyv akkor megjelenik, nyilván „*avatag kintorna*” hangjaira figyelnek föl, és magát a költőt is „*régimódi koldusnak*” látják.

3

Nem posztumusz regény, hanem megtagadott kézirat, elkésett edíció. Bizonyára ma sem kelt majd értékéhez, újdonságához méltó visszhangot. Holott a stilisztikán, jambusbeszéden túl a legizgalmasabb esztétikai vitákat, felismerést kelthetne. Nem ismerek a magyar irodalomban még egy könyvet, mely a regényről vallott felfogásunkat így megkérdőjelezné. A cselekmény egy buta liba panaszai, érdektelennek tetsző, nem jól megszerkesztett, de sok szereplőt inkább zsúfolva kavargató, mint jól mozgató, statikus is, ugrik, ráng, meglódul, a ritmusával baj van. Mindez, ha a regény (addigi) normái felől nézzük, elfogadhatatlan szakmai hibák sorozata.

„Túl sok a reflexió a képek rovására” – ez általános vélemény volt. „*Inkább akusztikus hallucináció után indulok, mint vízió után*” – véli Füst Milán maga, és csak részben van igazsága: „*fönt izzott a köd*” – e jellemző képet csak nem tarthatjuk akusztikusnak. Túl sok benne a kép, a rángás, a szín, a sikoly. „*Az ingerültségeket szürke pihenőhelyekkel enyhítse*” – tanácsolta Kosztolányi is. Érdekes: minden regényelmélet, Szerb Antaltól a legmaibbakig, tudós és Kundera, s bármely értő olvasó intőn élénk mondja: a regény (amióta csak létezik): próteuszi, alakváltoztató műfaj, és semmi szabálya, alapvetése nincs. Úgy látszik, mégis van. Mégis kellene a regényszövegben „*szürke pihenőhelyek*”, kellene leírások is, nyugodtabb, tempósabb ember- és helyfestés. Van valami Tolsztojban és Flaubert-ben, ami nélkül a regény ma sem tud meglenni, s ami teljesen és tökéletesen idegen a Füst Milán-i írásmódtól.

E könyvet tehát magam is elhibázott kísérletnek vélhetném, hiszen semmi sem „jó” benne. Csak az jó, hogy hatalmas feszültség fűti: a hisztéria drámai lírája mindig, minden lapján átüt. Átüt, „*égő zokogással*”. A lírai én a regény mindent megengedő, parttalan, szabálytalan formátlanságában lírai (drámaköltészeti?) nyelven beszél, s mily hőkkentő meglepetés: helyét alig találja a – hinnénk, mert mondják, Eco is mondja – „*mindent megengedő*” regényműfajban.

A MESTER ÉN VAGYOK az író rendkívüli, roppant tudatos erőfeszítései ellenére nem tud epikává válni. Vajon mennyire titkoltam

el eddig, súlytalanul, mellékesen említettem, vagy netán épp túlhangsúlyoztam, hogy az egész regény szabálytalan, de erősen hangzó, érződő jambusban van írva? Regényszöveg, több száz prózaoldal taktusos jambusban. Ez senkinek nem tetszett, Kosztolányi hümmögött a leginkább. Azt hiszem, jogosan. Maga a szöveg ugyan nemhogy „elbírja”, de épp ettől töltődik olykor fáradt, olykor nyugtalanító feszültséggel („fáradt feszültség” – eléggé találon jelezné a könyv hangulatát) – de a regénynek, bárhogyan határozónak is meg és helyeselnénk, hogy meg sem lehet határozni esztétikáját és mibenlétét, hiszen partatlan, nincs szabálya, az a szabálya, hogy mindent tehet benne az író, a regény – fájdalom – mégsem viseli el.

Regénybe tévedt lírikus? Mást sejtek én, más igazságot. Füst Milán drámáinak halvány ismeretében is fülünkbe csendül: drámai jambust hallunk, nem szonettlírát. Ez a liraregény, ha tévedés volt, abban rejlik tévedése, hogy költője nem drámát írt belőle. Ha úgy teszi, a **BOLDOGTALANOK** és a **CATULLUS** színpadi ikertestvérét alkotja meg. Ezt fontosabb felismerésnek – szerényebben: hipotézisnek – érzem, mint azt a nyilvánvaló tény, hogy **A MESTER ÉN VAGYOK** többé-kevésbé **A FELESÉGEM TÖRTÉNETÉ**-nek előképe. Kádár Erzsébet mai szemmel elképesztően semmit látó kritikája (*Magyar Csillag*, 1942) erre a könyvre látszólag sokkal inkább ráillene, mint a főműre – de így is igazságtalan és vak volna.

Ha Füst Milán regényeinek sorsáról gondolkodunk, akaratlanul drámáinak sorsáról gondolkodunk. A **BOLDOGTALANOK** még „beskatulyázható” naturalista-lélektani darabként, értők mindig is becsülték, utóbb a közönség is. A **CATULLUS** már nehezebb falat: szabálytalan, széthulló olvasmány, színpadra alkalmatlannak látszik. Nem játszották. Aztán lett is egy kínosan szürke színpadi „felfedezése” a hatvanas évek közepe-vége felé. Utána még húsz évnél kellett elteltie, hogy a Katonában egy szeniális előadás (Székely Gábor rendezése) remekművé hitelesítse. Füst Milán legtöbb szövegét, bár magányos könyvlírának hisszük, a színház fényesíti, izítja föl – és az én olvasatomban ez álregény szövegét is.

A **MESTER ÉN VAGYOK** legérdekesebb jele-

nete mind a Danieli és a doktorkisasszony találkozásainak nagy szcénái. A párbeszéddek elfolyók, kisiklanak, kicsúsznak a regény beszélői – és az olvasók – kontrollja alól. Szakadozottnak, kopogó-lihegőnek, sutának, vázlatosra „nyiszáltnak”, máskor túlírtnak látszanak. Engem a **CATULLUS** dialógjaira emlékeztetnek. Füst Milán nem tud regénydialógust írni. Valószínűleg kényszerítette magát, s valószínűleg nem jól gazdálkodott tehetségével; szerencsére kudarccal járt, tehetsége rakoncátlanul fellázadt, nem fogadott szót sem neki, sem a kritikusaiknak. Líraian ömlő monológ, talán pódiumon megelevenülő, ott életre kelő, színes és súlyos szöveg. Papiron nem egészen „fogható”, töredékes, izgalmat állandóan a levegőben fenntartó, sok kérdőjeles, visszakérdezéses párbeszéddek jellemzik. Líra, de csak színpadon élő.

4

Petrányi Ilona – mint minden eddigi Füst Milán-szerkesztésében – most is kiváló segítséget nyújt az olvasóknak utószavával, s azzal is, hogy külön függelékben idézi az író **NAPLÓ**-jának idevonatkozó panaszos passzusait.

Vajon hogyan, miképpen lehetne e rossznak, rosszul szabálytalanak elkönyvelt művet felfedezni, értékét megvilágítani, élővé tenni? Regény, és nem lehet kései, de felfedezésszámba menő színházi előadása – „színpadra adaptálni” kétes vállalkozás volna. Az olvasói divat változása? Jósolni mindent lehet, még ezt is (nem valószínű). Irodalomtörténeti „fordulat”? Nem hiszem: Szentkuthyt sem a régi, sem a legmaibb elmélet nem „kanonizálta”, sőt még be sem „iktatta”. Talán másképpen, mellékösvényeken: ha Füst líraja, mint Szép Ernőével történt az utóbbi évtizedekben, bekerül a legidézettebb „maiak” („élők”) közé – s tán nemcsak irodalomtudósok, de költők és olvasók felszentelésével –, akkor majd több fénybe kerül ez a tévedésnek minősült szövege is. És nem csak azon a címen, hogy **A FELESÉGEM TÖRTÉNETE** egyik előzménye.

De máris „Milán bácsi”, a kiábrándult próféta, az agg költő kétségbeesett hangját hallo: „Milyen fénybe? Semmilyen fénybe.”

Bikácsy Gergely